

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA ALMANYA'NIN EGE ADALARI'NI İŞGALİ HAKKINDA TÜRK BASININDAKİ HABERLERİN İNCELENMESİ*

THE EVALUATION OF THE NEWS IN THE TURKISH PRESS ABOUT GERMANY'S OCCUPATION OF AEGEAN ISLANDS IN THE SECOND WORLD WAR

Çağhan SARI**

Makale Bilgisi/Article Info: Geliş/Received: 15/12/2020 Düzeltme/Revised: 26/12/2020 Kabul/Accepted: 27/12/2020

Araştırma Makalesi/Research Article

Atf / Cite as: Sarı, Ç. (2020). İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın Ege Adaları'nı işgali hakkında Türk basınındaki haberlerin incelenmesi. *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 229-248.

ÖZ

İkinci Dünya Savaşı hakkında Türkiye'de yapılan çalışmaların en önemli kaynaklarından bir basındır. Türk toplumu savaş yıllarında ülkenin de kaderini etkileyen cephelerdeki hadiseleri ve konferansları basından takip etti. 1941'de Balkanlarda yaşanan gelişmeler üzerine SSCB'ni işgaline hazırlanan Almanya, "Barbarossa" planını erteledi. Ordularının yönünü Balkanlara çevirerek, Yugoslavya ve Yunanistan'ı işgal etmiştir. Alman ordusu, Türk-Yunan sınırına dayanırken Türkiye, olası bir Alman saldırısı karşısında teyakkuz durumundaydı. Yunan direnişine yardımcı olan İngiliz birliklerini püskürtmek ve güney kanadını tamamen güvenceye almak için Alman birlikleri Ege adalarının işgaline başladı. 25 Nisan 1941'de Taşoz, Semadirek'i işgal etti. Limni ve Midilli'nin ardından 5 Mayıs'ta Sakız adasına çıkan Almanlar, Girit'in işgali için 20 Mayıs'ta "Merkür Operasyonu"nu başlatarak, o zamana değin en büyük hava indirme harekâtına başladı. Ege adalarının Almanya tarafından işgali, savaşın Akdeniz'deki seyri hakkında birçok spekülasyona neden oldu. Türk basınında da Almanya'nın sonraki hedefinin Türkiye veya Kıbrıs olacağı şeklinde değerlendirmeler yayınlandı.

Bu makalede, Alman birliklerinin Ege adalarına çıkarma yaptığı zaman diliminden başlayarak Girit muharebesini takip eden süreçte, Türk basınında yayınlanmış haber ve köşe yazıları incelenmiştir. Çalışmada izlenen yöntem, gazete haberleri üzerinden hadisenin izlenişi yerine her bir gazeteye alfabetik sırayla başlık açılarak hadise üzerine yayınlanan haberlerin mukayeseli incelenmesidir. Bu doğrultudaki çalışma, 1941 Nisan ve Mayıs dönemini kapsamaktadır. Çalışmada, dönemin yedi başat gazetesinden, ege adalarının işgali ile ilgili telif ve tetkik eserlerden istifade edilmiştir. Türk basınında çıkan haberlerin dış kaynaklı olduğu ve yayıncı görüşlerinin haberler üzerindeki etki oranı ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İkinci Dünya Savaşı, Ege Adaları, Girit, Türk Basını, Türk Dış Politikası

EXTENDED SUMMARY

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde" yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden" hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma "Etik Kurul İzni" gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Öğretmen; Acarkent Doğa Anadolu Lisesi, İstanbul/Türkiye, caghansari@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1851-6123

Press about the Second World War is one of the most important factors in studies in Turkey. The Turkish public has followed the developments and conferences in the war from the press. Following the developments in the Balkans in 1941, Germany postponed the 'Barbarossa' plan. He turned his armies to the Balkans, occupied Yugoslavia and Greece. The German army reached the Turkish-Greek border. Turkey, was on guard against a possible attack by the Germans. German troops began to occupy the Aegean islands in order to repel British troops aiding the Greek resistance and to fully secure the southern flank. On April 25, 1941, Thassos and invaded Samothrace. After landing on the island of Chios on 5 May after Limnos and Mytilene the Germans started the 'Mercury Operation' on 20 May for the invasion of Crete, and started the biggest airborne operation up to that time. The German invasion of the Aegean islands caused much speculation about the course of the war in the Mediterranean. The Turkish press also Germany's next attack targets in Turkey or Cyprus in the form of assessment would be published. The content of the study covers the occupation of the Aegean islands by German armies. Seven major newspapers published in the Turkish press during the period of April and May 1941 were analyzed in alphabetical order. The newspapers were obtained from the Gazette Department of the Beyazıt State Library and twenty-two notebooks were scanned. Spelling corrections were not made in the headlines and columns transferred from newspapers. News and columns published in the Turkish press were examined. Turkish-German relations with the Second World War for the purpose of research in Turkey was prepared to contribute to the literature. The sources of this study are academic books and academic articles besides the examined newspapers. The importance of this study is to reveal the approach of the Turkish press to the Aegean Islands during the Second World War. The first newspaper examined is Akşam newspaper. The owner of the Akşam Newspaper is Necmeddin Sadak and its editor-in-chief Hikmet Feridun Es. The first issue of Akşam newspaper examined was dated April 6, 1941. The newspaper reported the war news in this issue before other newspapers. Akşam newspaper gave the first news about the occupation of Limnos and Samothrace islands on the homepage on April 23. With the news that Crete fell on May 30, Necmeddin Sadak wrote in her article in the first column that the Germans could reach Cyprus first through Crete and then to Syria, or Crete could make a springboard for Egypt. The second newspaper examined is the Cumhuriyet newspaper. The owner of the newspaper is Yunus Nadi. A pro-axis editorial policy was pursued. Retired General Hüseyin Erkilet was evaluating the news about the war in the newspaper. On May 28, Erkilet wrote one of the most remarkable articles about the war, that the German army must defeat Britain this year, and that the United States could be involved in the war within six months to a year. The third newspaper analyzed is the Son Telgraf newspaper. Son Telgraf, owned by Ethem Izzet Benice, was a newspaper known as the pro-Allies. On April 29, Ethem Izzet Benice, in his article as the newspaper's editor-in-chief, evaluated the start of the German occupation of the Aegean islands. In the issue of May 25, the lack of a notification from German official authorities until that date was interpreted as "The Germans did not succeed, or they would not have remained silent until this time." On June 3, Ethem Izzet Benice claimed that Syria was the target after Crete. The fourth newspaper examined is Tasviri Efkar. In Tasviri Efkar newspaper, which was published by Velit Ebüzziya, son of Ziyat Ebuzziya, retired General Ali İhsan Sabis, a pro-Axis, was writing the war evaluation articles. Sabis put forward the thesis that the next target of the Germans would not be Cyprus but the African front, and that the goal of seizing Suez might be the priority. The fifth newspaper examined is Ulus newspaper. Ulus newspaper had determined its publishing approach in line with the government's line. Lead author Falih Rifki Atay was sympathetic to the Allies, but approached issues to a certain extent. In its 25 May issue, Ulus newspaper wrote about the possibility that the Germans could leave the Aegean islands to the Bulgarian. The sixth newspaper examined is Vatan. The newspaper, owned and edited by Ahmet Emin Yalman, was on the side of the Allies. On May 27, Yalman wrote in her column, following Churchill's statement, that even if the loss of Crete would mean a partial loss of dominance in the Eastern Mediterranean, the democracy bloc should not be hopeless. In the newspaper Vatan on June 2, İhsan Boran predicted that the Germans' next target would be Libya or Malta. The seventh newspaper examined is Yeni Sabah. Murat Sertoğlu was the editor-in-chief of Yeni Sabah newspaper, owned by Cemalettin Saraçoğlu. The editor of the newspaper was Hüseyin Cahit Yalçın. Yeni Sabah newspaper had an attitude against both the Nazis and the Soviet Union. As a result of the inspected newspapers, the way Turkish press reports on the occupation of the Aegean islands and the authors' approach to the events came together at least in common. Ulus and Akşam newspapers made an effort to maintain an impartial and simple line. Different news were seen in Cumhuriyet and Vatan newspapers, while duplicate news and unconfirmed news were observed in other newspapers. all military writers, after the invasion of crete is of the opinion that the not of attack Turkey. Another point where newspapers differ from each other is the way political and private names are written. For example, in some newspapers the British General Freiberg was written as Freyberh, in some newspapers the Greek government was mentioned as Elen. While it was understood that the Turkish media reported on the invasion of the Aegean Islands on a small scale, it was seen that they detailed the Cretan war.

Key Words: Second World War, Aegean Islands, Creta, Turkish Press, Turkish Foreign Policy

GİRİŞ

Türkiye, tüm baskılara rağmen İkinci Dünya Savaşı'na fiilen katılmamış olsa da daima teyakkuz halinde olmuş ve savaşın sebep olduğu ekonomik tahribattan nasibini almıştır.¹ SSCB'ye saldırmadan önce Balkanlara girerek Yugoslavya ile Yunanistan'ı işgal eden Almanya ve Alman yanlısı politika izleyen Bulgaristan, Trakya sınır güvenliğini tehdit etmiştir. Türkiye'nin güney sınırında yine Almanların kontrolündeki Vichy Fransa'sına bağlı Suriye ve Irak'ta Mihver taraftarları ile Müttefiklerin yanında yer tutmayı tercih edenler arasındaki silahlı mücadeleler yaşanmıştır. İran'da Alman sempaticizmanı Şah etkisiz kılınıp ülke SSCB tarafından işgal edilmiştir. SSCB ile savaş içerisinde dalgalanan ve savaş sonunda gerilen ilişkiler, doğu sınırında da tedirginlik yaratmıştır. Sınırlarından savaşla çevrilen Türkiye'nin sürdürdüğü dış politikasında, ne olursa olsun savaş dışında kalma prensibi tatbik edilmiştir.² Tarafların ittifak tekliflerini diplomasinin beraberinde getirdiği ölçütler çerçevesinde geri çeviren Türkiye, Müttefiklerin tekliflerine öncelikli askeri yardım koşulunu ileri sürmüştür.³ Almanya'nın karşılığında toprak vaat ettiği ittifak taleplerine de olumsuz yanıt verilmiş,⁴ ticari ilişkiler sürdürülüp Türk-Alman saldırmazlık antlaşması imzalanmıştır.⁵ Türkiye'nin jeopolitik konumu, savaşın tarafları için önem arz etmiş, Müttefikler, Almanya'ya Balkanlar üzerinden ikinci bir cephe açmak, kısaçak harekâtıyla SSCB'nin yükünü azaltarak Almanya'ya yürümek planını yapmışlardır. Almanya, Türkiye'yi Mihver saflarına çekerek, Ortadoğu petrollerine ulaşmak, İngiltere'nin sömürge yollarını kesmek, SSCB'nin Kafkas petrollerini ele geçirmek düşüncesi içerisindedir.⁶ Ayrıca Alman komuta kademesinde Türkiye'nin işgali ihtimali de değerlendirilmiştir. Fakat nihayet, eğer ittifak sağlanamıyorsa Türkiye'nin tarafsızlığının korunması görüşü ağır basmıştır.⁷

İttifak teklifleri, ticari ilişkilerin sürdürülmesi, tarafsızlık ilkesinin muhafaza edilmesi, ülke toprakları üzerinden transit geçiş, üs kurma talepleri, Türkiye'nin dış politikasındaki başlıca meselelerdir. Türkiye'nin dış politikasını meşgul eden meselelerden biri de Ege adalarıdır.⁸ Daha önce Almanya'nın ve İngiltere'nin ittifak tekliflerinde Türkiye'ye önerilen Ege adaları, Alman ordularınca 1941 ilkbaharında Girit'le beraber işgal edilmiştir. Ege adalarının işgal edilme süreci Türk basınında takip edilmiş ve gazetelerde savaş üzerine değerlendirmeler kaleme alan yazarların gündemine girmiştir.

1. İkinci Dünya Savaşı ve Alman Ordularının Ege Adalarını İşgali

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenilgi ile çıkan Almanya, iktisadî ve istikrarsızlık sorunlarıyla boğuştu⁹. Hiperenflasyon ve 1929 Bunalımı ile özetlenen ekonomik sıkıntılarla

¹ Yalta Konferansında kurulacak Birleşmiş Milletler'e 1 Mart 1945 tarihine kadar Almanya'ya savaş ilan etmiş ülkelerin katılması yönünde karar alınması üzerine Türkiye, Mihver Devletleri'ne 23 Şubat 1945'te savaş ilan etmiş, ancak herhangi bir cephede çarpışmalara katılmamıştır.

² Hüner Tuncer, *İsmet İnönü'nün Dış Politikası (1938-1950)*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2012, s.46; İlhan Tekeli ve Selim İlkin, *İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, c.I, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s.181-189; Mustafa Ekincikli, *İnönü-Bayar Dönemleri Türk Dış Siyaseti*, Berikan Yayınevi, Ankara 2002, s.27; Mücahit Özçelik, 'İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Politikası', *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy. 29 (2010/2), s.253-269.

³ M. Ekincikli, *İnönü-Bayar...*, s.57; Tuncer, *İsmet İnönü'nün...*, s.121-126.

⁴ Necdet Hayta, *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Ege Adaları Sorunu*, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c.XII/S.36, s.818; Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, c.IV/I, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, s.140-141; Sezen Kılıç, *Hitler'in Gizli Dosyalarında Türkiye*, İlgî Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2012, s.401-402.

⁵ M. Özçelik, 'İkinci Dünya Savaşı'nda...', s.259; Selim Deringil, *Denge Oyunu*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2007, s.141.

⁶ Baki Öz, *Bıçağın Sirtında Siyaset*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.104; S. Deringil *Denge Oyunu...*, s. 141.

⁷ B. Öz, *Bıçağın Sirtında...*, s.106; İ. Tekeli ve S. İlkin, *İkinci Dünya...*, s.448.

⁸ Necdet Hayta, *1911'den Günümüzde Ege Adaları Sorunu*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2015, s.157-159.

⁹ Ayrıntı için bkz: Colin Storer, *Weimar Cumhuriyeti'nin Kısa Tarihi*, çev. Sedef Özge, İstanbul 2015; William L. Shirer, *Nazi İmparatorluğu*, C. I, çev. Rasih Güran, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2002.

ülkede aşırı siyasi hareketler çıktı. 1933 yılında NSDAP, Almanya’da iktidara geldi ve Adolf Hitler şansölye oldu.¹⁰ Almanya’da kısa sürede gücünü pekiştiren Hitler, faşist-ırkçı, totaliter bir rejim kurdu ve bu rejime III. Reich denildi. Versailles barış anlaşmasının dayattığı sınırlamalar kaldırıldı ve Lebensraum, yani yaşam alanı kelimesiyle ifade edilen yayılcı politikaya girildi.¹¹ Almanya’nın yayılcı politikasının 1938’deki Avusturya’yla birleşme ve Çekoslovakya’nın ilhaki basamaklarında barışı koruma tavrını güden İngiltere ile Fransa, Almanya’nın Danzig koridoru için Polonya’ya saldırması halinde Polonya hükümetine güvence verdi. 1 Eylül 1939’da Almanya, Polonya’ya saldırdı. İngiltere ve Fransa, verdikleri güvenceye uyarak Almanya’ya savaş açtı.¹² Böylelikle Avrupa’da kalıcı olması öngörülen barış, yirmi yıl sonra bozuldu. Almanya, üç hafta içerisinde Polonya’yı saf dışı bırakırken, ideolojik olarak taban tabana zıt SSCB’yle saldırmazlık anlaşması imzaladı, Polonya’nın doğu bölgelerini SSCB’ne bıraktı. Ardından Danimarka, Norveç, Lüksemburg, Belçika, Hollanda ve Fransa işgal edildi. 1940 yılının ortalarına gelindiğinde batı Avrupa’da Almanya’nın karşısında sadece İngiltere ve İngiliz sömürge bölgeleri kalmış oldu.¹³ Almanya’nın Fransa’yı saf dışı bırakmasının kesin olduğu sırada Avrupa’daki bir başka faşist ülke İtalya da Fransa’ya savaş açtı. Balkanlarda Arnavutluk’u işgal eden, kuzey Afrika’da da Libya’yı sömürgesi tutan İtalya, Doğu Akdeniz’le öteden beri ilgilenmekte idi. İtalya’nın Yunanistan’a saldırması ile savaş, Adriyatik’ten Ege denizine sıçradı. Kuzey Afrika’da İngiliz kontrolündeki Mısır istikametine doğru taarruza geçen İtalyanlar hem bu cephede hem de Yunan cephesinde başarı sağlayamadılar.¹⁴ İngiltere’yi ‘Sea Lion’ harekâtıyla istila etmeyi tasarlayan Almanya, Manş denizi üstündeki hava savaşında muvaffak olamayınca, istiladan vazgeçti. İngiltere’yle çarpışmalar sömürge bölgelerine yayıldı. Almanya, İtalya’nın Afrika’daki durumunu korumak için bir mekanize kolorduyu kuzey Afrika’ya gönderdi.

Hitler, 1941 yılında yönünü ideolojik düşmanı SSCB’ne çevirdi. Sovyet ordularını hazırlıksız yakalamak için ‘Barbarossa’ planı hazırlanırken, Macaristan, Slovakya, Romanya ve Yugoslavya Mihver’e katıldı. Fakat 26 Mart 1941’de Yugoslavya’da Alman karşıtı bir darbe oldu, Yugoslavya Mihver’den ayrıldı.¹⁵ İtalyanlara karşı başarılar kazanan Yunanistan da İngiliz yardımını ülkesine kabul etti.¹⁶ İlkbahar aylarında yapılması planlanan ‘Barbarossa’ harekâtı ertelendi. Almanya güneydoğu kanadını güvenceye almak için 6 Nisan’da Yugoslavya ve Yunanistan’a savaş açtı.¹⁷ Aynı gün, Luftwaffe,¹⁸ Belgrad’ı bombaladı, Alman motorize birlikleri Pella ve Kiris bölgesi ile Bulgaristan sınırından Yunan topraklarına girdi. 12 Nisan’da Belgrad düştü. Yugoslavya 17 Nisan’da teslim oldu.¹⁹ İtalyanlara karşı uzun bir süre başarılı savunma veren hatta Arnavutluk’un bir kısmına giren Yunan birliklerinin, üç koldan taarruz sonunda direnişi kırıldı. 24 Nisan’da Yunanistan’daki İngiliz güçleri Girit adasına çekildi. 25 Nisan’da Almanlar, Egede hâkimiyeti kurmak için Taşoz, Semadirek ve Limni adalarına çıktı.²⁰ Limni adası, mevcudiyeti yetersiz bir Yunan garnizonunun dört saat süren mukavemetinin

¹⁰ Jane Caplan, *Hitler Almanyası 1933-1945*, çev. İdem Erman, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2012, s.67; Mary Fulbrook, *Almanya’nın Kısa Tarihi*, çev. Sabri Gürses, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2011, s.178.

¹¹ Caplan, *Hitler Almanyası...*, s.27; Ian Kershaw, *Hitler Nemesis (1936-1945)*, İthaki Yayınları, İstanbul 2009; Mark Mazower, *Karanlık Kıta*, çev. Mehmet Moralı, Alfa Yayın, İstanbul 2015, s.195-197.

¹² Kâmuran Gürün, *Savaşın Dünya ve Türkiye: 3 Savaş 1939-1945*, Tekin Yayınevi, İstanbul 2000, s.25; Liddell Hart, *II. Dünya Savaşı Tarihi*, c.I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003, s.35.

¹³ L. Hart, *II. Dünya Savaşı...*, s.95.

¹⁴ K. Gürün, *Savaşın Dünya...*, s.193.

¹⁵ Sezen Kılıç, *Türk Basınında Hitler Almanyası’sı, (1933-1945)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2010, s.175.

¹⁶ L. Hart, *II. Dünya Savaşı...*, s.126.

¹⁷ L. Hart, *II. Dünya Savaşı...*, s.126.

¹⁸ Alman Hava Kuvvetleri

¹⁹ Osman Öndeş, *2. Dünya Savaşı (1939-1945)*, Altındağ Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1980, s.206.

²⁰ N. Hayta, *1911’den Günümüze...*, s.159.

kırılmasıyla işgal edildi.²¹ Midilli ve 5 Mayıs'ta Sakız adası Almanların kontrolüne geçti.²² Ege adalarından sonra, Ege deniziyle Akdeniz kavşağındaki Girit adasının işgali için hazırlıklar başladı. Girit işgal planına 'Merkür' kod adı verildi.

20 Mayıs sabah saat 08.00'da üç bin Alman paraşütçü komandosu Girit adasına indi.²³ Adada iki Yunan tümeni ile 28.600 İngiliz, Avusturyalı ve Yeni Zelanda askeri bulunuyordu.²⁴ İngiliz donanması üstün ateş gücünü kullanarak Almanların deniz yolundan ikmal yapmasını önledikleri için takviye birlikler ve ikmal desteği hava indirmeyle gerçekleşti. Girit savaşı, o zamana değin en büyük amfibi hava indirme harekâtı niteliğini kazandı. Almanlar adaya toplam 22.000 asker indirdiler. Almanların zayıfları, İngiliz Yunan direnişinden ziyade hava indirme sırasında meydana gelen kazalardan teşkil oldu. 26 Mayıs'ta adadaki İngiliz komutanı, vaziyeti umutsuz gördü. Tahliye talep etti. 28 Mayıs gecesi başlayan tahliye 31 Mayıs'ta tamamlandı.²⁵ Girit düştü.²⁶ Luftwaffe, İngiliz donanmasına ciddi kayıplar verdi.

2. Adaların İşgalinin Türk Basınında Yankıları

İkinci Dünya Savaşı esnasında Türk basın hayatında faaliyet gösteren ulusal gazete sayısında azalma görülmüştür. Bunun temel nedeni İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'deki iktisadi hayattaki zorluklar olduğu aşikardır. Bu doğrultuda çalışmanın muhtevası olan, Alman ordularının Ege adalarını işgalini kapsayan, 1941 yılının Nisan ve Mayıs aylarını barındıran süreçte Türk basınında yayın hayatında bulunan yedi büyük gazete alfabetik sırayla incelenmiştir. Çalışmada izlenen yöntem, gazete haberleri üzerinden hadisenin izlenişine yerine her bir gazeteye başlık açılarak hadise üzerine yayınlanan haberlerin mukayeseli incelenmesidir. Türk basını ele alındığında haber temin etme noktasında birtakım sorunların olduğu gazeteciliğin modern anlamdaki çizgide olmadığı görülmüştür. Dönem itibarıyla önemli bir hadise olan Ege adalarındaki Alman işgali haberleri genelde gazetelerin ana sayfalarında yer bulurken iç sayfalara taşınmamıştır. Gerek haber temin kaynaklarının gerekse haberi değerlendirecek gazeteci sayısının azlığı haber ve habercilik konusunda dönem itibarıyla Türk basınına en önemli sorunları olmuştur. Değerlendirmesi yapılan gazetelerden nakledilen başlık ve köşe yazılarında imla düzeltmeleri yapılmamış, olduğu gibi aktarılmıştır. İzmit'te yayın yapan yerel gazete Türk Gücü gazetesi de incelenmiş, yayın aralığı haftalık olan bu gazetede de 24 Mayıs tarihli nüshasında "*Almanlar Girit'e Çıktı*" başlığında küçük bir haber küpürü tespit edilmiştir. Bu nedenle Türk Gücü gazetesine başlık açılmamıştır.

2.1. Akşam Gazetesinde İşgal Haberleri

Akşam Gazetesinin sahibi Necmeddin Sadak, genel yayın yönetmeni Hikmet Feridun Es'tir.²⁷ Akşam gazetesinin incelenen ilk sayısı 6 Nisan 1941 tarihli sayısıdır. Diğer gazeteler Almanya'nın Yugoslavya ve Yunanistan'a harp ilanı haberini 7 Nisan tarihli sayılarında yer verirken, Akşam gazetesinin aynı gün haberi yetiştirmesinde, baskıya geç girmiş olabileceği yahut incelenen nüshanın akşam baskısı olma ihtimali ele alınmalıdır.²⁸

²¹ N. Hayta, *1911'den Günümüze...*, s.159.

²² N. Hayta, *1911'den Günümüze...*, s.159.

²³ L. Hart, *II. Dünya Savaşı...*, s.145.

²⁴ L. Hart, *II. Dünya Savaşı...*, s.146.

²⁵ L. Hart, *II. Dünya Savaşı...*, s.147.

²⁶ Tarihçi Liddell Hart, İngiliz kamuoyu ve idarecilerinin Girit'in düşmesinden sonra moral olarak ciddi bir düşüş yaşadıklarını açıklar. Kuzey Afrika ve Balkanların ardından Hitler'in saldırı gücünü doğu Akdeniz'deki İngiliz varlığına sürdürmesini beklemediklerini, ancak Hitler'in Rusya'ya saldırmasının Orta Doğu'yu ele geçirme fırsatını teptiğini yazmaktadır. Bkz: Hart, *II. Dünya Savaşı...*, s.147.

²⁷ Nuri İnuğur, *Türk Basın Tarihi*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1992, s.39

²⁸ *Akşam*, 6 Nisan 1944, s.1.

Savaş ilanı haberini okuyucularına bir gün önce servis Akşam gazetesi, Limni ve Semendirek adalarının işgaliyle ilgili ilk haberi 23 Nisan'da ana sayfadan üçüncü sütunda vermiştir.²⁹ Ancak haberin teyit edilmediği şerhi, haber metninde düşülmüştür. 24 Nisan'da Yunan Kralının Girit'e geçtiği haberi bulunmaktadır.³⁰ Ertesi gün çıkan gazetede, iki gün önceki Limni haberinin asılsız olduğuna değinilerek, bir nevi gazete kendini tekzip etmiştir.³¹ Tekzip haberinin yer aldığı Akşam gazetesinin basılıp yurt geneline dağıtıldığı saatlerde ise Limni adası işgal edilmiştir. Bir gün sonra işgal haberinde, harekâtın sabah 05.00'te başlayıp 09.00 sularında sona erdiği yazmaktadır.³² Ayrıca Semendirek'in Limni'den önce işgal edildiği ve bu adadan Limni'ye teslim olması yönünde çağrı mesajının gönderildiği ifade edilmiştir.

27 Nisan'da ana sayfadaki beşinci sütunun en üstünde Çanakkale Boğazı ile boğazın önünde yer alan adaları gösteren bir haritayı basan gazete, Ankara radyosu kaynaklı haberinde bir gün önce Taşoz ve Midilli'nin de işgal edildiğini yazmaktadır.³³ Gazetenin sahibi Necmeddin Sadak, 28 Nisan'da kaleme aldığı 'Türkiye Harbe Girecek mi?' başlıklı makalesinde adaların işgalinden sonra Ege ve Akdeniz güvenliği meselesinin Türkiye'yi harbe sürükleyebileceği tezi üzerinde görüş belirtip, temkinli yaklaşmıştır.³⁴ Gazetenin ana sayfasında savaşın diğer cepheleriyle ilgili gelişmeleri aralıksız aktarılırken, Necmeddin Sadak, Türkiye'nin batı kıyılarındaki hareketliliğe vurgu yaparak '*Ankara Her İhtimale Hazır, Hadiselerin İnkışafını Dikkat ve Sükûnetle Takip Ediyor*' başlıklı yeni bir yazı kaleme alarak, iki gün önce yazdığı makaleden sonra konuyu ikinci kez ele almıştır.³⁵

4 Mayıs'ta üçüncü sütun orta bölümden Girit adası üzerinde beş Alman uçağının düşürüldüğü haberini verilirken, kaynak olarak Kahire radyosu gösterilmiştir.³⁶ İki gün süreyle adalara dair haber çıkmadıktan sonra 7 Mayıs'ta üçüncü ve dördüncü sütunların en üst satırına Sakız adasına ait bir fotoğraf basılırken, fotoğrafın güncel mi yoksa daha önceki bir tarihte mi çekildiği sorusunu aydınlatacak bir açıklama bulunmamaktadır.³⁷ Aynı sayıda '*Sakız Adası İşgal Edildi mi?*' başlıklı altı satırlık bir haber yer almıştır. İki haftaya yakın adalarla ilgili haberler kesintiye uğradıktan sonra 20 Mayıs tarihli Akşam gazetesinde Girit adasında anarşi başladığına dair duyumların geldiği yazmaktadır.³⁸

21 Mayıs'ta üçüncü ve dördüncü sütuna şimşir kalıplarla '*Girit'e mühim paraşütçü kotaları indi*' haberi, Londra kaynaklı olarak yer almıştır. Üçüncü sütunun hizasında Alman paraşütçülerle ilk çatışmanın sağlandığı haberi verilirken yine aynı haber kutucuğunda Vichy kaynaklı olarak 1500 Alman askerinin indiği yazmaktadır. Ana sayfanın yedinci sütununda Almanların Kıbrıs'a da paraşüt harekâtı yapabileceğine dair dedikodu bir haber yapılmıştır.³⁹

Ertesi günkü sayıda Girit haritası sağ üst köşeye yerleştirilirken Girit'e o ana kadar adaya inen Alman askeri rakamı yedi bin olarak verilmiştir. Yedinci sütunda da Alman resmi kaynaklarından henüz bilgilendirme yapılmadığı vurgusu bulunmaktadır. Gazetenin beşinci sayfasında Girit tarihi ve kültürü ile ilgili teferruatlı bir yazı yayınlanmıştır.⁴⁰ 23 Mayıs'ta ana sayfanın sol üst köşesinde bir paraşütçü Alman askerinin uçaktan atladığı anı gösteren fotoğraf yer almaktadır. Beşinci sütunda ise İngiltere Başbakanı Churchill'in Avam Kamarasında

²⁹ Akşam, 23 Nisan 1941, s.1.

³⁰ Akşam, 24 Nisan 1941, s.1.

³¹ Akşam, 25 Nisan 1941, s.1.

³² Akşam 26 Nisan 1941, s.1.

³³ Akşam, 27 Nisan 1941, s. 1.

³⁴ Akşam, 28 Nisan 1941, s.1.

³⁵ Akşam, 30 Nisan 1941, s.1.

³⁶ Akşam, 4 Mayıs 1941, s. 1

³⁷ Akşam, 7 Mayıs 1941, s.1.

³⁸ Akşam, 20 Mayıs 1941, s. 1.

³⁹ Akşam, 21 Mayıs 1941, s. 1

⁴⁰ Akşam, 22 Mayıs 1941, s. 5.

yaptığı konuşmanın metni basılmıştır.⁴¹ 24 Mayıs'ta Girit'te dört noktada çatışmanın devam ettiği haberi verilirken ana sayfanın en sağ alt köşesinde yer alan karikatür dikkat çekicidir. Kıyıda uçaksavar topu başında tasvir edilen bir askerin gözünden karşı adaya inen paraşütçüleri betimleyen karikatürün altında 'Toplu olanın başına bir tanesi düşmez, Bârân yerine bin paraşüt yağsa semadan' yazmaktadır.⁴² Karikatür açıkça ifşa etmemekle beraber söz konusu kıyıda askerin Türk askeri olduğu, kompozisyonundan anlaşılmaktadır.⁴³ 25 Mayıs'ta ana sayfada Hanya fotoğrafı yayınlanmıştır.⁴⁴ İngiliz, Amerikan haber ajanslarından derlenen haberler ile beraber Alman başkomutanlık tebliği yer almaktadır. Ertesi gün, birinci ve yedinci sütundan Girit'teki çarpışma haberleri verilmeye devam edilmiştir.⁴⁵ 27 ve 28 Mayıs'ta da çarpışma haberleri yayınlanmış, 29 Mayıs'ta Hanya'dan fotoğraflar ana sayfadan okuyucuya aktarılmıştır.⁴⁶ 30 Mayıs'ta Girit'in düştüğü haberi ile birlikte Necmeddin Sadak, birinci sütundaki yazısında Almanların bundan sonra Girit üzerinden önce Kıbrıs'a oradan da Suriye'ye uzanabileceği yahut Girit'i Mısır için bir sıçrama tahtası yapabileceğini yazmıştır.⁴⁷

Akşam gazetesinde savaşı değerlendiren eski asker yazarların olmamasına rağmen, harita, fotoğraf ve karikatürlerle okuyucusuna savaş hakkındaki gelişmeleri sunmuştur.

2.2. Cumhuriyet Gazetesinde İşgal Haberleri

Milli Mücadele döneminde Yeni Gün adıyla yayın yapan Cumhuriyet gazetesinin sahibi Yunus Nadi idi. Mihver yanlısı bir yayın politikası güdüüyordu. Cumhuriyet gazetesi, hükümetin yayın politikasına aykırı neşriyat gerekçesi ile 1940 yılında doksan gün kapatma cezası aldı.⁴⁸ Savaş döneminde bazı yayın aralıklarında emekli asker Hüseyin Hüsnü Emir Erkilet, savaş hakkında değerlendirme yazıları yayınladı. Cumhuriyet gazetesi, haber ajanslarında, birçok gazetenin verdiği haberi es geçip yayınlanmayan haberi ilk önce verme taktiği olan haber atlatma stratejisini savaş boyunca uyguladı.

Cumhuriyet gazetesi Almanya'nın Yugoslavya ve Yunanistan'a harp ilanı haberini 7 Nisan tarihli sayısında bastı. Yunanistan direnişi ile ilgili birkaç günde bir sıklıkla cephe haritaları ve gravürler yayınladı. 20 Nisan'da en arka sayfasında 1/1.500.000 ölçekli bir Yunanistan, Ege denizi haritası yayınladı.⁴⁹ 26 Nisan'da dördüncü sütundan Almanya'nın Limni adasını işgal ettiği haberini verdi.⁵⁰ Ertesi gün üçüncü sütundan Midilli haritası ile birlikte Almanların Midilli'ye çıktığı haberini verdi. İmzasız yayınlanan *Harb Vaziyeti* başlıklı yazıda Semadirek'e çıkan Alman kuvvetinin 300 kişi olduğu detayı bulunmaktadır.⁵¹ İki gün sonra Midilli ile ilgili haberin doğrulanmadığı bildirildi.⁵² Midilli'nin işgaliyle ilgili kesin haber gazetenin beş gün sonraki sayısında yayımlandı.⁵³ Bu haberden iki gün sonra yukarıda değindiğimiz haber atlatma taktiğinin örneği olabilecek bir habere üçüncü sütundan yer verildi. Haberde Sakız adasının 5 Mayıs'ta saat 18.10'da iki İtalyan torpidobotu ile muhasara edilip adanın İtalyanlarca işgal edildiği yazıyordu.⁵⁴ Bu haberden sonra iki hafta kadar savaş

⁴¹ Akşam, 23 Mayıs 1941, s. 1.

⁴² Söz konusu karikatür ekler bölümünde verilmiştir.

⁴³ Akşam, 24 Mayıs 1941, s. 1.

⁴⁴ Akşam, 25 Mayıs 1941, s. 1.

⁴⁵ Akşam, 26 Mayıs 1941, s. 1.

⁴⁶ Akşam, 28 Mayıs 1941, s. 1; Akşam, 29 Mayıs 1941, s. 1; Akşam, 29 Mayıs 1941, s. 1.

⁴⁷ Akşam, 30 Mayıs 1941, s. 1.

⁴⁸ Uğur Günay Yavuz, 'II. Dünya Savaşı'nın Cumhuriyet ve Tan Gazetelerinde Temsili', *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.11, s.10.

⁴⁹ Cumhuriyet, 7 Nisan 1941, s. 1.; Cumhuriyet, 20 Nisan 1941, s. 6.

⁵⁰ Cumhuriyet, 26 Nisan 1941, s. 1.

⁵¹ Cumhuriyet, 27 Nisan 1941, s.1.

⁵² Cumhuriyet, 29 Nisan 1941, s.1.

⁵³ Cumhuriyet, 4 Mayıs 1941, s.1.

⁵⁴ Cumhuriyet, 6 Mayıs 1941, s.1.

haberlerinde adalarla ilgili gelişmeler yer almazken gazete 21 Mayıs'ta 'Girit'e Hücum Ettiler' başlığıyla çıktı. İngiltere Başbakanı Churchill'in fotoğraflı bir demeci, Almanya başkomutanlık tebliği ile yan yana yayınlandı. Yine 21 Mayıs tarihli sayıda H. Emir Erkilet imzasıyla savaş değerlendirmesi yazan Erkilet, ilk anda ajansların verdiği 1500 sayısının öncü birlik olarak görülmesi gerektiğini yazdı.⁵⁵ Beşinci sayfada Ömer Rıza Doğrul da köşesinde Girit'e yapılan harekâtı ele aldı. 22 Mayıs'ta Hanya'dan ne zaman çekildiğine dair açıklama notu bulunmayan bir fotoğraf karesi ile gelişmeler verildi.⁵⁶ Yedinci sütunda Almanların hava yolu ile iki piyade bir topçu alayı naklettikleri bilgisine vurgu yapıldı. Gazete en sağ alt köşede İngiliz uçaksavar bataryası fotoğrafı ile küçük bir Girit haritasını da okuyucuya ana sayfadan sundu. Bir önceki gün ki yazısındaki içeriğin benzerini kaleme alan Erkilet'in 'Askeri Vaziyet' başlıklı değerlendirme serisinin o sayıdaki yazısında tekrara düştüğü görülmektedir.

23 Mayıs'ta Churchill'in demecini ana sayfa beşinci sütundan veren gazete ana sayfasında yine atlatma bir haber olarak Semadirek ve Taşoz'a Bulgar askerlerinin çıktığını duyurdu.⁵⁷ İlk bölümü ana sayfada yer alan 'Askeri Vaziyet' köşesinde Erkilet, Girit'te üç tümenlik bir kuvvet toplandıysa işgalden kurtarılabilmesi görüşünü sürdürdü. Gazetenin aynı zamanda başyazarı da olan Yunus Nadi ise Girit Macerası başlıklı yazısında, 'Akdeniz'in orta yerindeki büyük Girid adasını paraşütçülerle ve nakliye tayyarelerinin götürdükleri askerlerle işgale teşebbüs etmek... Bu insana efsane gibi görünen bir hakikattir.' ifadelerine yer verdi.

24 Mayıs'ta kabartmalı bir Girit haritası ile savaşa dair değerlendirmenin yer aldığı Erkilet'in yazısının haricinde İngiliz kaynaklı çatışma haberleri çıktı. 25 Mayıs'ta adadaki İngiliz komutanının fotoğrafı, 26 Mayıs'ta ise Yunan Kralının Mısır'a kaçtığı haberi ana sayfada dikkat çeken sütunlardır. 27 Mayıs'ta bir gün önceki kaçma hadisesi ile ilgili yazı yer alırken Erkilet, köşesinde 'Girit Muharebeleri ve Suriye Meselesi' başlığını attı.⁵⁸ 28 Mayıs'ta Alman hava kuvvetlerinin ada yakınındaki İngiliz donanmasına ağır kayıp vermesi, fotoğraf ile okuyuculara servis edildi.⁵⁹ Aynı sayıda Erkilet, savaş hakkındaki en dikkat çekici yazılardan birine imza atarak, Alman ordusunun İngiltere'yi bu yıl içerisinde yenmesi gerektiğini, Amerika Birleşik Devletleri'nin altı ay ila bir yıl zarfında savaşa dâhil olabileceğini yazdı. Almanya'nın Türkiye'ye saldırmasının muhtemel olmadığını, Rusya'yla saldırmazlık paktı imzaladığı için doğuya da yönelemeyeceğinden kısa sürede Ortadoğu'ya inerek İngiltere'yi savaş dışı bırakabileceğinin altını çizdi.⁶⁰ 29 Mayıs'ta İngilizlerin Hanya içerisinde küçük bir mevziyi geri aldığını aktaran gazete, 1 Haziran'da Girit'in işgalinin tamamlandığını duyurdu. Takip eden sayısında ise esir ve kayıp sayılarına yer verdi.⁶¹

2.3. Son Telgraf Gazetesinde İşgal Haberleri

Sahibi Ethem İzzet Benice olan Son Telgraf gazetesi, Müttefikler yanlısı olarak bilinen bir gazete idi.⁶² Gazetenin siyasi tutumu açık olmakla birlikte savaştaki gelişmeleri değerlendiren yazarı, ismini yazmamış, 'emekli kurmay subay' şeklinde bir mahlas kullanmıştır. Akşam baskısı yapan bir gazetedir.⁶³

⁵⁵ Cumhuriyet, 21 Mayıs 1941, s.1.

⁵⁶ Cumhuriyet, 22 Mayıs 1941, s. 1-5.

⁵⁷ Cumhuriyet, 23 Mayıs 1941, s.1.

⁵⁸ Cumhuriyet, 26 Mayıs 1941, s. 1-5. Cumhuriyet, 27 Mayıs 1941, s. 1.

⁵⁹ Cumhuriyet, 28 Mayıs 1941, s. 1-5.

⁶⁰ Cumhuriyet, 28 Mayıs 1941, s.1.

⁶¹ Cumhuriyet, 2 Haziran 1941, s.1.

⁶² B. Öz, *Bıçağın Sirtında...*, s.78.

⁶³ N. İnuğur, *Türk Basın...*, s.141.

29 Nisan'da Ethem İzzet Benice, gazetenin başyazarı sıfatıyla kaleme aldığı yazısında Almanların Ege adalarını işgal etmeye başlamasını değerlendirmiştir.⁶⁴ Almanların, Suriye ve Girit güzergâhını güvenceye almak istemesi, Çanakkale boğazının girişini kapayarak İngiliz donanmasının gelmesinin önlenmesi, on iki ada üzerindeki hâkimiyetin tamamlanması ve doğu Akdeniz'de İngiliz donanmasının mağlup edilmesi stratejilerinin temelini oluşturduklarını yazmıştır.

5 Mayıs'ta '*Almanlar Midilli adasını işgale başladı*' spotunu veren gazete, 6 Mayıs'ta ayrıntılı Sakız adası haritasını okuyucularına sundu. Gazetenin 3. sayfasında Rahmi Yağız, köşe yazısında İngiliz donanmasının Ege adalarını ele geçirir, müdafaa etmezse doğu Akdeniz savunmalarının tehlikeye gireceğini işledi.⁶⁵ 18 Mayıs'ta BBC kaynaklı, ana sayfadan dördüncü sütunda kısa bir içerikle verilen haberde, Girit üzerinde iki defa hava muharebesinin yaşandığı yazıldı. 21 Mayıs'ta Girit'e Alman paraşütçülerinin indiği haberi verilirken haberin bir sütun yanında Girit'le beraber Kıbrıs'a da Alman saldırısı beklenildiği aktarılıyordu. '*Harp Vaziyeti*' başlıklı köşede 'emekli kurmay subay' imzalı yazıda İngilizlere eleştiri vardı. İngilizlerin diğer adaları savunmasız terk etmesinin, Girit'i zayıflattığı düşüncesi yazıda işleniyordu.⁶⁶

Ertesi gün çıkan Son Telgraf gazetesinde paraşütçüleri betimleyen gravürle, Girit'te iki saat içinde 3600 Alman askerinin büyük bir kısmının imha edildiği haberi vardı. Savaş değerlendirme yazısında da maddi bir yorum hatası göze çarpmaktadır. Alman paraşütçü birliklerinin diğer gazetelerde de yayınlandığı üzere takviye aldıkları bilinirken, köşe yazarı, ilk belirlenen Alman kuvvetinin sayısını harekâtı sürdürecektir birliğin tamamı olarak telakki ediyordu.⁶⁷ 23 Mayıs tarihi taşıyan sayıda Kahire kaynaklı haberde Alman paraşütçülerinin canlı adaya inemedikleri iddiası yer aldı. Okurlara hemen her gün üst sağ veya sol sütunlarda ayrıntılı Girit haritaları sunuldu.

Almanların başarısızlığı üzerine kurgulanan yayın politikasının sağlıklı haber naklini engellediği de tespit edilmiştir. 24 Mayıs'taki Son Telgraf gazetesinde Girit'e Alman askeri taşıyan kırk kadar mavnanın batırıldığı haberi büyük puntolarla verilirken, çetin çatışmaların sürdüğüne dair haberler, kısa bir ön izlenimde ana sayfaya konulup, teferruatları iç sayfalara bırakıldığı anlaşılmaktadır. Çatışma haberleri yorum ve iddia da içermektedir.⁶⁸ Örneğin 25 Mayıs tarihli sayıda, henüz o tarihe kadar Alman resmi makamlarından bir tebliğ gelmemesi, '*Almanlar muvaffak olamadılar, yoksa bu zamana kadar sessiz kalmazlardı*' şeklinde yorumlanmıştır. '*Harp Vaziyeti*' köşesinde savaşa dair görüşler, İngiliz ordusunun stratejisi ne olmalı sorusuna yanıt arar nitelikte yazılmaktaydı.⁶⁹ Beklenen Alman tebliği de 26 Mayıs'ta gazetede yer aldı. 27 Mayıs'ta Churchill'in demecine vurgu yapıldı.

30 Mayıs'ta Londra kaynaklı haberlerde Alman uçaklarının takviye olarak Girit'e bir kez daha taarruz ettiği haberi verildi. Bir diğer sütunda da Kahire kaynaklı haberde Almanya'nın Hanya'yı işgal ettiği yönündeydi. Gazetenin köşe yazarlarından A. Şekip, '*Girit Harbi Ne Âlemde*' başlığı atarak bilgi kirliliğine değindi.⁷⁰ 31 Mayıs'ta, ekseriyetle diğer gazeteler işgalin tamamlandığı bilgisini verirken, Son Telgraf '*Harekât, Şimalden Cenuba Doğru Yayılıyor*' başlığını attı. Mısır'a çekilen İngiliz General Freiberg'in uçağının kaza neticesinde düştüğü, generalin hayatını kaybettiği haberi aktarıldı. '*Harp Vaziyeti*' köşesinde mahlas kullanan yazar,

⁶⁴ Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ndeki Son Telgraf gazetesinin 1941 Nisan tarihli defterinde ciddi tahribat olması nedeniyle 29 Nisan'dan itibaren haberler incelenebilmiştir.

⁶⁵ *Son Telgraf*, 22 Mayıs 1941, s. 1.

⁶⁶ *Son Telgraf*, 24 Mayıs 1941, s. 1.

⁶⁷ *Son Telgraf*, 22 Mayıs 1941, s.1.

⁶⁸ *Son Telgraf*, 24 Mayıs 1941, s.1.

⁶⁹ *Son Telgraf*, 25 Mayıs 1941, s.1.

⁷⁰ *Son Telgraf*, 30 Mayıs 1941, s.1.

Girit'te yetişmiş, oraya yerleşmiş İngiliz askerlerinin mevcut olmadığı için yenilginin önüne geçilemediği tezini ileri sürdü.⁷¹ 1 Haziran'da A. Şekip, 'Kısaca' başlıklı köşesinden, Almanların bundan sonraki hedefleri arasında Tobruk, Süveyş, Kıbrıs olduğunun altını çizdi. 3 Haziran'da başyazar Ethem İzzet Benice, Girit'ten sonra hedefin Suriye olduğunu iddia ederken, yazının üç sütun solunda 'Kıbrıs'ta İngilizler Müdafaa Hazırlığını Tamamladı' haberi verildi.⁷²

2.4. Tasviri Efkâr Gazetesinde İşgal Haberleri

Ziyat Ebuzziya'nın oğlu Velit Ebuzziya tarafından çıkartılan Tasviri Efkâr gazetesinde⁷³ savaş değerlendirme yazılarını Mihver yanlısı emekli General Ali İhsan Sabis kaleme almaktaydı. Nazi Almanya'sına yakınlığı bilinen bir başka isim Peyami Safa da bu gazetede belirli aralıklarla köşe yazıları yazıyordu.⁷⁴ Gazete 7 Nisan'da savaş ilanına dair haberi 'Yugoslavya ve Yunanistan'a Alman saldırısı' şeklinde verdi. Her gün savaş hakkındaki gelişmeleri Kahire ve Almanya kaynaklı haberlerle derleyen gazete, 19 Nisan tarihli sayısında son sayfasında tam sayfa Doğu Akdeniz haritası yayınladı.⁷⁵

Tasvir-i Efkâr'da Ege adalarının işgali ile ilk haber 'Yunanistan'da Termopil Geçidi Almanların Elinde' başlığı altında bir punto daha küçük, spot olarak 'Limni adasının işgal edildiği teyyüt edildi' ibaresiyle çıktı. Haber kaynağı, Neure Zurcher Zeitung'un Berlin temsilciliği gösterildi.⁷⁶ Bir gün sonra Londra kaynaklı haberde Midilli'nin Almanların eline geçtiği duyuruldu. Haberin yayında Ege adalarında Alman ilerleyişi harita üzerinde oklarla işaret ediliyordu.⁷⁷ 29 Nisan'daki sayıda ise bu haberin doğrulanmadığı ana sayfada ikinci sütundan verildi. Adalarla ilgili altın gün boyunca yeni bir haber neşredilmedi. 6 Mayıs'ta Manchester Guardian gazetesi kaynaklı dördüncü sütun haberinde Alman güçlerinin Sakız'a çıktığı vardı. İlk üç sütuna yerleştirilen Sakız adası haritası ile haber metninin detayları, başlıkları farklı olmakla beraber o gün yayınlanmış Cumhuriyet gazetesindeki haberle aynıdır. 8 Mayıs'ta ikinci ve üçüncü sütunu kaplayan bir Ege adaları haritası verilirken adalarla ilgili herhangi bir haber metni yer almadı. Adalardaki gelişmelerle ilgili 'Askerî Vaziyet' köşesinde Ali İhsan Sabis, ilk yazısında 'Akdenizde Üstünlük' başlığı atıyor ve sıranın Girit'te olduğunu işaret ediyordu.⁷⁸

Gazete, Girit'in işgal haberini 'bir İngiliz mecmuasından' alındığı belirtilen paraşütçü indirme fotoğrafı ve Girit haritası ile beraber ilk üç sütunda yayınladı.⁷⁹ 22 Mayıs'ta ana sayfada altıncı ve yedinci sütunlarda Almanların indirme yaptıkları yerleri işaretlerle gösteren kabartma bir Girit haritasının yanında Churchill'in fotoğrafı beyanatına atıf yapılarak adada İngilizlerin duruma hâkim oldukları okuyucuya sunuluyordu. 23 Mayıs'ta sağ üst köşede, Alman uçaklarının Mora'dan hareketle Girit'te nasıl hava indirme yaptıklarını tasvir eden çizimlere yer verildi. Yine Churchill'in demeci hemen altında da Almanların adaya deniz yoluyla da çıkarma yapacakları haberi bulunuyordu. Adaya çıkan Alman askeri miktarı 11.500 olarak veriliyordu. Ali İhsan Sabis, köşesinde 'Girit adasına akın' başlığıyla, Girit harekâtının Norveç ve diğer ada istilalarından daha önemli ve çetin geçeceğini yazmaktaydı. 24 Mayıs'ta bugün gazetelerdeki manşet sayılabilecek oranda 'Akdeniz harbinin kilidi: GİRİT' başlığı atan gazete, ana sayfada adadaki hava alanları ayrıntısını gösteren Girit haritası ve paraşütçü

⁷¹ Son Telgraf, 31 Mayıs 1941, s.1.

⁷² Son Telgraf, 1 Haziran 1941, s. 1.; Son Telgraf, 3 Haziran 1941, s. 1.

⁷³ N. İnuğur, Türk Basın..., s.171.

⁷⁴ N. İnuğur, Türk Basın..., s.174.

⁷⁵ Tasviri Efkâr, 7 Nisan 1941, s. 1.; Tasviri Efkâr, 19 Nisan 1941, s. 8.

⁷⁶ Tasviri Efkâr, 26 Nisan 1941, s.1.

⁷⁷ Tasviri Efkâr, 27 Nisan 1941, s.1.

⁷⁸ Tasviri Efkâr, 14 Mayıs 1941, s.1.

⁷⁹ Tasviri Efkâr, 21 Mayıs 1941, s.1.

tasvirine yer veriliyor, üçüncü sütundaki haberde ada etrafında büyük deniz çarpışmalarının yaşandığı aktarılıyordu. Tasviri Efkâr 25 Mayıs sayısında adadaki çarpışmalara geniş yer ayırdı. Savaşın gidişatının nakledildiği harita, dördüncü sütundan son gelişmeler ve bunların hizasında Ali İhsan Sabis'in savaş değerlendirme yazısı titiz bir şekilde mizanpaj edildiği görülmektedir.⁸⁰ 26 Mayıs'ta Akdeniz deniz çarpışmalarına ağırlık verilirken adada çatışmaların sürdüğüne dair küçük bir haber yayınlandı. 27 Mayıs'ta Kahire Almanların havadan tank indirdikleri, şaşkınlık ifadesiyle okurlara servis edildi. Hanya, Resmo ve Kandiye limanlarının krokileri yayınlandı. Sabis'in köşesindeki değerlendirme yazısının gündemi Girit oldu. 28 Mayıs'ta İngilizlerin mevzilere çekildiği haberi 29 Mayıs'ta benzer içerikle tekrarlandı.⁸¹

Tasviri Efkâr, 30 Mayıs'ta İngilizlerin adayı tahliye ettikleri haberini aktarırken bir gün sonra Almanların hava muharebelerinde 1200 kadar uçak kullandıkları belirtildi. Gazetenin o gün ki önemli haberi İngiliz komutan Freiberg'in ölüm haberinin yanında Almanların meşhur boksörü Schmelling'in de Girit çarpışmalarında hayatını kaybettiği detayı idi. Ama bu çalışma adına dikkat çekici satırlar Ali İhsan Sabis'in yazısında yer alıyordu. Sabis, Almanların bundan sonraki hedefi sorusunda Girit üzerinden Kıbrıs'a uçak mesafesinin kuzey Afrika noktasından fazla olduğunu hatırlatıyor, Kıbrıs'tan önce Afrika cephesini tamamlayıp, Süveyş'i ele geçirme hedefinin öncelikli olabileceği tezini ileri sürüyordu. 2 Haziran'da Tasviri Efkâr, Girit'te İngiliz çekilmesinin tamamlandığını bildirdi.⁸²

2.5. Ulus Gazetesinde İşgal Haberleri

Cumhuriyet Halk Partisi'nin resmi yayın organı Ulus gazetesi, yayıncılık anlayışını hükümetin çizgisine göre belirlemişti.⁸³ Başyazar Falih Rıfkı Atay Müttefiklere sıcak bakmakta idi ancak meselelere belirli bir seviyede yaklaşıyordu.⁸⁴ Savaş haberleri, ana sayfada tek sütuna yerleştirilip, haber metinlerinin devamını üçüncü ve beşinci sayfalarına taşıyordu. Türkiye'nin o tarihe prestijli ve tirajı en yüksek gazetelerinden Ulus'un savaş değerlendirme yazılarını ilerleyen yıllarda Demokrat Parti'den milletvekilliği ve Zafer gazetesi kuruculuğu da yapacak olan Mümtaz Faik Fenik kaleme alıyordu. Fenik, asker kökenli bir isim değildi, hukuk tahsili görmüş bir gazeteci idi.⁸⁵

Ulus gazetesi, 7 Nisan'daki sayısında '*Dün Balkanlarda Harp Başladı*' spotunu attı. Alman kuvvetlerinin Yugoslavya ve Yunanistan'a hücum ettiği yerleri ve taarruz istikametini kırmızı oklarla gösteren balkan haritası ilk iki sütunda bulunuyordu. Başyazar Falih Rıfkı Atay, '*Balkan muharebesi başlamıştır*' başlığıyla yazısını neşretti.⁸⁶ 24 Nisan'da '*Elen hükümeti Girit adasına hareket etti*' haberi yayınlandı. Ulus gazetesi Yunan kralı, hükümeti ve ordusundan mevzubahis olduğunda Helen kavramının Türkçe telaffuzunu tercih ederken köşe yazarları Yunan kelimesini kullanmıştır. Üç gün sonraki yayınlanan Ulus'ta Ege adalarının işgali Berlin kaynaklı olarak nakledildi. 7 Mayıs'ta Almanların Sakız'a çıktıkları haberi izledi.

21 Mayıs'ta Ulus, gazetenin ilk üç sütununda kabartma Girit haritası, en solundaki sütunlarında Girit'in Mora ve Rodos'a uzaklığını oklarla gösteren bir başka harita, ortasında da tek sütun '*Almanlar Girit'e tayyarelerle asker ve paraşütçü indirdiler*' haberiyle çıktı. Gazetenin üçüncü sayfasında herhangi bir yazar imzası olmayan '*Dış Politika*' başlıklı köşede

⁸⁰ *Tasviri Efkâr*, 25 Mayıs 1941, s.1.

⁸¹ *Tasviri Efkâr*, 27 Mayıs 1941, s. 1.; *Tasviri Efkâr*, 28 Mayıs 1941, s. 1.; *Tasviri Efkâr*, 29 Mayıs 1941, s. 1.

⁸² *Tasviri Efkâr*, 31 Mayıs 1941, s.1.

⁸³ N. İnuğur, *Türk Basın...*, s.208.

⁸⁴ B. Öz, *Bıçağın Sirtında...* s.78.

⁸⁵ N. İnuğur, *Türk Basın...*, s.209.

⁸⁶ *Ulus*, 7 Nisan 1941, s.1.

Girit değerlendirmeleri yayınlanmaya başladı.⁸⁷ 22 Mayıs'ta adaya 7000 civarında Alman askeri indirildiği bilgisini paylaştı.⁸⁸ Girit harekâtının ilk iki gün çarpışmalarla ilgili görüş bildiren yazılar yayınlanmazken üçüncü gün, Falih Rıfki Atay, '*Girit ve Girit'ten sonra*' başlıklı yazısında, Mümtaz Faik Fenik de '*Harbe Dair*' köşesinde son gelişmeleri değerlendirdiler.⁸⁹ Fenik, Girit harekâtının bir parola mahiyeti taşıyabileceğini, bu saldırıyı İngiltere'nin ada devleti olması hasebiyle diğer İngiliz adalarına da işgal için bir tecrübe girişimi şeklinde nitelendirdi. Ana sayfada Churchill'in beyanati '*Çörçil diyor ki*' şeklinde sunulurken bir de Hanya fotoğrafı yer alıyordu. 24 Mayıs'ta Almanların deniz yoluyla adaya asker sevk edemediği haberi verilirken beşinci sayfada son gelişmeler teferruatıyla nakledildi. Üçüncü sayfadaki dış politika köşesinde İngilizlerin çarpışmalarda üstün olduğu vurgulandı.

25 Mayıs'ta Semadirek ve Taşoz ile ilgili ana sayfada altıncı sütunda küçük bir haber çıktı. Bu habere göre adaların denetiminin Almanlarda mı kalacağı, Bulgarlara mı devredileceği sorunu belirmişti. Haber, '*Semadirek ve Taşoz adalarının işgali meselesi*' başlığını taşıyordu. İç sayfada ise Kandiyeye ve Resmo'nun Almanlardan temizlendiği iddiası vardı. Bir gün sonra çıkan sayıda Girit'in sarp ve kayalık sahillere çekilmiş bir fotoğraf, kralın hükümetle birlikte Mısır'a geçtiği haberi yer aldı. Ayrıca, Hanya, Resmo ve Kandiyeye'nin bombalandığı duyuruluyordu. 27 Mayıs'ta gazete, muharebelerin şiddetlendiği bildirilirken beşinci sayfadaki tam boy iki sütun Girit haberleri ile dolu çıktı. 28 Mayıs tarihli Ulus Gazetesini, Hanya'dan bir kare fotoğraf ile Almanların hava üstünlüğü kurduğu haberini 29 Mayıs'ta havadan çekilmiş Kandiyeye fotoğrafı ve '*Hiçbir taraf kati kazanma temin etmeden devam ediyor*' başlığı izledi. Mayıs'ın son günü yayınlanan Ulus'ta Girit'in tahliyesi duyuruldu. 1 Haziran'da Berlin'den hususi bir muhabir ifadesi kaynaklı haberde Almanların meşhur boksörü Schmelling'in savaşta ölmüş olabileceği spekülasyonuna yer verildi. İki gün sonra Falih Rıfki Atay, köşe yazısında 6 Nisan'da başlayan Balkan harbinin Girit'in düşmesiyle nihayete erdiğini belirtiyor, Yunan milletini de harp sırasında gösterdiği direnç ve azimden ötürü kutluyordu. Yazısının devamında Girit muharebesinin çetin geçtiğini, Yugoslavya ve kara Yunanistan'ının istilası sırasındaki Alman kayıpları ile Girit'teki Alman kayıplarının mukayesesini ile destekliyordu.⁹⁰ Ulus'ta üçüncü ve beşinci sütunlarda çıkan iki ayrı başlıkta Süveyş ve Kıbrıs'ta olası bir Alman saldırısına karşı hazırlık yapıldığı haberleri vardı.

2.6. Vatan Gazetesinde Çıkan İşgal Haberleri

Sahibi ve başyazarı Ahmet Emin Yalman olan gazete, Mütteliklerden yana çizgideydi.⁹¹ İlerleyen yıllarda Churchill'in anılarını da çevirip tefrika halinde yayınlayan Yalman, Nazi karşıtı olarak kendini konumlandırmıştı. Gazete İkinci Dünya Savaşı haberlerine ağırlık veriyordu. 6 Nisan'da Almanya'nın Yugoslavya ve Yunanistan'a savaş ilanı haberini, farklı bir yorumla '*Yugoslavya harbe hazır*' başlığıyla okuyucularına duyurdu. 7 Nisan'da Batı Trakya haritasına yer verdi. Birinci sayfanın en altında Nazi figürlü bir Alman askerinin üzerinde Balkan yazan içi kan dolu bir leğene ellerini sokması tasvir edilerek hicvedildi. 23 Nisan'da 23 Nisan Bayramınız Kutlu Olsun manşetinin birkaç satır altında '*Almanlar Golos ve Lmalayı Diğer Taraftan da Limni ve Semendire Adalarını İşgal Etmişler*' başlığında Ege adalarıyla ilgili bir haber çıktı. Radyo gazetesi kaynaklı haberin metninde teyit edilemediği şerhi düşülüyordu. 24 Nisan'da Ulus gazetesinde olduğu gibi Yunan makamlarından Elen şeklinde bahsedilerek hükümetin Girit'e geçtiği bildiriliyordu.

⁸⁷ *Ulus*, 22 Mayıs 1941, s.1.

⁸⁸ *Ulus*, 22 Mayıs 1941, s. 1.

⁸⁹ *Ulus*, 23 Mayıs 1941, s.1.

⁹⁰ *Ulus*, 3 Haziran 1941, s.1.

⁹¹ İbrahim Erdal, 'Muhafif Tan ve Vatan Gazetelerine Göre Savaş Döneminde (1940-1945) İktisadi Uygulamalar', *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.6, S.12, s.5.

25 Nisan tarihli Vatan gazetesinin dördüncü sütununda '*Alman Hücum Botları Ege Denizinde Faaliyete Geçti*' haberi yer aldı. Haberde henüz herhangi bir adanın işgal edildiğine dair bilgi verilmezken bir gün sonraki Vatan sayısında Almanların Limni'yi işgal ettikleri Atina kaynaklı olarak servis edildi. Haberle Semadirek'e önce çıkan Almanların Limni'nin teslim olması mesajı ile Limni'nin saat 05.00'te çıkan Alman birliklerine dört saat dayandığı bilgisi bulunmaktadır.⁹² 27 Nisan'da gazetenin en sağında Ege denizi haritası, haritanın hemen altında da Almanların Limni, Semendre, Taşoz, Midilli adalarını işgal ettiği nakledildi. 6 Mayıs'ta Sakız Adasını İtalyanların işgal ettiğine dair bir habere yer veren Vatan gazetesi bir gün sonraki sayısında adanın Almanlar tarafından işgal edildiği notunu düşerek tadil etmiştir.⁹³

Vatan gazetesi, Almanların Girit'e hava indirmelerini ise diğer gazetelere nispeten oldukça küçük bir şekilde vermiştir. Diğer gazetelerin aksine manşetini iki gün önce kutlanan 19 Mayıs bayramı fotoğraflarıyla süsleyen gazete, en sağda yedinci sütunda on üç satırda haberi vermiştir. Haberin altında da Suda limanının fotoğrafı yayınlanmıştır.⁹⁴ 22 Mayıs'ta manşete Trakya demiryolları ile ilgili bir haberi koyan gazete, Girit'le ilgili gelişmeyi dördüncü sütunda naklederek, hava indirmenin yapıldığı noktaları işaretle gösteren bir Girit haritası ilave etmiştir. 23 Mayıs'ta savaş ile ilgili farklı gelişmeleri sırasıyla sütunlarına yerleştirirken Girit haberi en sağda görülmektedir. Haber metninde de İngilizlerin vaziyete hâkim olduğu belirtilmektedir. Ertesi günde gazetenin başyazarı Ahmet Emin Yalman, ilgili tarihlerdeki sayılarda başka gelişmelere temas ederken, İngiliz donanmasına ait büyük savaş toplarına ait bir fotoğraf ile fotoğrafın alt metninde İngiliz Başbakanı Churchill'in beyanatına yer verilmiştir.⁹⁵ Beyanatta İngilizlerin adayı denizden savunabilme imkânına sahip iken Almanların adaya tank ve top yardımından mahrum kaldıklarına değinilerek galip gelecek tarafın İngiltere olacağı ima edilmektedir. Bu yazının hemen altında Almanların bazı yerlerde tutunabildikleri bilgisi vardır. 25 Mayıs'ta Ahmet Emin Yalman, Girit vaziyetini sorgulayacak bir yazı girişi yaparken yazının gerisini yükseköğretimdeki imtihan meselesine getirmiştir.

26 Mayıs'ta Vatan gazetesinde Almanların kayıpları dikkate almadan Girit'te hava bombardımanının devam ettiği haberi yer almaktadır.⁹⁶ 27 Mayıs'ta Yalman, köşesinden Churchill'in beyanati üzerine kaleme aldığı yazısında, Girit'in kaybedilmesi, Doğu Akdeniz'de üstünlüğün kısmen kaybedilmesi anlamına gelse de demokrasi bloğunun ümitsiz olmaması gerektiği görüşündedir.⁹⁷ Yine 27 Mayıs tarihli Vatan gazetesinde Kahire kaynaklı çıkan haberde Alman paraşütçülerinin tükenmeye başladığı ifade edilirken hemen bir satır altında Newyork kaynaklı başka haberde Almanların deniz planörleri kullanarak adaya ikmal yaptıkları yazmaktadır. 28 Mayıs'ta Ratip Tahir imzalı karikatürde havadan inen Alman paraşütçülerinin İngiliz ve Yunan askerlerine teslim olduğu betimlenmektedir.⁹⁸ Gazetenin altıncı sütununda ise Kahire kaynaklı haberde İngilizlerin geri çekilmesi haberi, birliklerin yeni mevzilere çekildiği şeklinde verildi. Diğer gazetelerdeki görüşler karşısında kalem kavgasına meydan vermemek maksadını akıllara getiren imzasız bir yazı dikkate değerdir. Haber sütunları arasından sunularak '*Girit harekâtı İngiltereye taarruz için mikyasa olur mu?*' başlığı atılarak, başlığın altındaki spotta yazının özeti mahiyeti taşıyan '*Giritte Büyük Britanya adaları bir tutulamaz*' ifadesine yer verildi.⁹⁹ 30 Mayıs'ta '*İngilizler çok müşkül vaziyette*' başlığıyla Almanların muvaffakiyeti üstü kapalı anlatıldı.

⁹² Vatan, 26 Nisan 1941, s.1.

⁹³ Vatan, 27 Nisan 1941, s. 1.; Vatan, 6 Mayıs 1941, s. 1.; Vatan, 7 Mayıs 1941, s. 1.

⁹⁴ Vatan, 21 Mayıs 1941, s.1.

⁹⁵ Vatan, 22 Mayıs 1941, s. 1.; Vatan, 23 Mayıs 1941, s. 1.; Vatan, 24 Mayıs 1941, s. 1.

⁹⁶ Vatan, 26 Mayıs 1941, s. 1.

⁹⁷ Vatan, 27 Mayıs 1941, s. 1.; Vatan, 28 Mayıs 1941, s. 1.

⁹⁸ Söz konusu karikatür ekler bölümünde verilmiştir.

⁹⁹ Vatan, 29 Mayıs 1941, s.1.

Haziran ayından itibaren Vatan gazetesinde *'Harp Vaziyeti'* başlıklı köşede emekli kurmay subay İhsan Boran imzasıyla harp değerlendirmeleri yazıları yayınlanmaya başladı. 1 Haziran'da Yalman, köşesinde İngilizlerin Girit'teki yenilgisine sebep, yeterli hava kuvveti ayırmamayı gösterdi. İhsan Boran imzalı yazısı da Akdeniz'deki genel durumun hülasasıydı. Almanların Kandiye ve Suda'ya girdikleri haberi ile Alman kaybının takribi 10-15 bin olayında olduğu açıklanıyordu. Hangi tarihe ait oldukları bilgisi bulunmayan Suda ve Kandiye'nin de fotoğrafları gazetenin manşetinde idi. 2 Haziran tarihli Vatan gazetesinde İhsan Boran, Almanların bundan sonraki hedefinin Suriye ve Kıbrıs'tan ziyade Libya yahut Malta olacağı tahmininde bulundu.¹⁰⁰

2.7. Yeni Sabah Gazetesinde İşgal Haberleri

Cemalettin Saraçoğlu'nun sahibi olduğu Yeni Sabah gazetesinde genel yayın yönetmenliğini Murat Sertoğlu yürütüyordu.¹⁰¹ Gazetenin başyazarı Hüseyin Cahit Yalçın'dı. Yeni Sabah gazetesi hem Nazilere hem de Sovyetler Birliği'ne karşı bir tavır içerisinde idi. İngiliz taraftarı Yalçın, diğer gazetelerdeki köşe yazarları ile sıkça kalem kavgasına tutuşan bir isimdi.¹⁰² Savaş değerlendirme yazılarını emekli General Kemal Koçer yazıyordu.

7 Nisan'da ilk iki sütununda Balkanlarda savaşın başladığı haberini veren Yeni Sabah, manşetine Balkanlardaki savaşı gösteren temsili bir harita yerleştirdi. 25 ve 26 Nisan tarihlerindeki Yeni Sabah'ta diğer gazetelerin aksine Ege adalarına dair bir haber yer almadı. Ertesi gün gazetenin ikinci sütunda *'Almanlar Midilli'ye Çıktılar'* haberinin metninde *'Ankara radyo gazetesinin istihbaratına nazaran Almanlar, Limni'den sonra Taşoz ve Midilli adalarını da ele geçirmişlerdir'* denilmekteydi.¹⁰³ O gün ki sayıda Yunanistan'ı ve adaları gösteren temsili harita yine manşetten verildi.¹⁰⁴ 21 Mayıs'ta temsili paraşütçü fotoğrafı ile üçüncü fotoğrafta Almanların Girit'e hava indirme yaptıkları haberi verildi. Detaylar İngiliz Başbakanının demecinden iktibas edilmekteydi.¹⁰⁵

22 Mayıs'ta manşette Vichy Fransası'nın sömürgesi Suriye'deki vaziyetle ilgili bir haber yer alırken birkaç satır aşağıda Girit'le ilgili gelişmeler aktarılıyordu. Adaya çıkan Alman kuvvetinin 7.000 olduğu yazıyordu. Girit değerlendirmesinde Kemal Koçer, yazısında, kendisine atıfta bulunuyor ve altı sene önce bir mecmuada havadan nakliye hususuna değindiğini okurlara hatırlatıyordu. Ertesi günkü yazısında Girit savunmasının kaderini hava muharebesinin belirleyeceğine değiniyordu. Diğer gazetelerde Girit şehirleri ile denizden, havadan çekilen ve ne zamana ait olduğuna dair bilgi verilemeyen fotoğraflara nazaran Yeni Sabah, Girit'te İngiliz tanklarının sokaklardan geçişini gösteren bir fotoğraf yayınladı.¹⁰⁶

24 Mayıs ve 25 Mayıs tarihlerinde Girit'teki çarpışmaların şiddetlendiği haberleri takip etti. 27 Mayıs'ta Hüseyin Cahit Yalçın, Girit'teki Yunan milis direnişini takdir eden bir yazı kaleme aldı. 28ve 29 Mayıs'ta çarpışmaların çetin geçerken İngilizlerin deniz savunmasının yetersiz kaldığı değerlendirmelerine yer verildi.¹⁰⁷ 30 Mayıs'ta Hanya'nın düştüğü, 31 Mayıs'ta da *'Girit'te Vaziyet İyi Değil'* başlığıyla Almanların üstünlük kurduğu belirtildi. Aka Gündüz köşesinde *'Girit Kadınları'* başlıklı yazısında Yunan milis direnişindeki kadınlara değindi ve Milli Mücadele'deki Türk kadınının kahramanlığını anımsattı. 2 Haziran'da Yeni Sabah birinci

¹⁰⁰ *Vatan*, 2 Haziran 1941, s.1.

¹⁰¹ N. İnuğur, *Türk Basın...*, s.144, s.1.

¹⁰² N. İnuğur, *Türk Basın...*, s.169-170.

¹⁰³ *Yeni Sabah*, 7 Nisan 1941, s. 1.; *Yeni Sabah*, 25 Nisan 1941, s. 1.; *Yeni Sabah*, 26 Nisan 1941, s. 1.; *Yeni Sabah*, 27 Nisan 1941, s. 1.

¹⁰⁴ Söz konusu temsili harita ekler bölümünde verilmiştir.

¹⁰⁵ *Yeni Sabah*, 21 Mayıs 1941, s. 1.

¹⁰⁶ *Yeni Sabah*, 22 Mayıs 1941, s. 1.; *Yeni Sabah*, 23 Mayıs 1941, s. 1.

¹⁰⁷ *Yeni Sabah*, 24 Mayıs 1941, s. 1.; *Yeni Sabah*, 25 Mayıs 1941, s. 1.; *Yeni Sabah*, 27 Mayıs 1941, s. 1.; *Yeni Sabah*, 28 Mayıs 1941, s. 1.; *Yeni Sabah*, 29 Mayıs 1941, s. 1.

ve ikinci sütundan Girit'in tahliye edildiğine dair bir fotoğraf yayınladı ve İngilizlerin çekildiğini duyurdu.¹⁰⁸

SONUÇ

Tetkik edilen gazeteler neticesinde Türk basınının Ege adalarının işgali ile ilgili haberleri veriş şekli ve yazarların hadiselerle yaklaşımı asgari müşterekte bir araya gelmiştir. İvedilikle ifade edilmelidir ki gazetelerin tamamında Taşoz, Semadirek, Limni, Midilli ve Sakız adalarının işgal haberleri büyük yer kaplamamıştır. Günlük harp gelişmesi kabilinden okura takdim edilmiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşı dâhilinde, o döneme değin en büyük hava indirme harekâtı olması hasebiyle önem arz eden Girit'in işgali başlayınca, gazeteler Ege'deki hadisenin üzerine dikkat kesilmişlerdir.

On gün süren çarpışmalarda tarafgir olan gazeteler, haberleri saf tuttıkları cephenin nazariyatından nakledeken Ulus, Akşam gibi gazeteler tarafsız ve yalın bir çizgiyi sürdürme gayretinde olmuşlardır. Cumhuriyet ve Vatan gazetelerinde haber atlatma görülürken diğer gazetelerde de mükerrer haber ve teyit edilemeyen haberler gözlemlenmiştir. Ege adalarına dair haberlerin azlığı neticesinde, çalışmanın varmak istediği hedefe kısmen ulaşmış, işgallerle ilgili bilgi üretmek noksan kalırken, dönemin basınının adalara olan ilgisinin tetkiki ve tenkidine varılmıştır. Gazetelerin önemli bir kısmında o sıra emekli olan generallere değerlendirme yazıları yazdırılmıştır. Bunlar arasında metin içerisinde de ön plana çıkarılan yazılar önem arz etmektedir. Erkilet'in metinde yer verdiğimiz savaşa dair değerlendirmesi, ön gördüğü süre içerisinde gerçeğe dönerken, yine Erkilet ile Sabis başta olmak üzere bütün askeri mütalaa yazarlarının Hitler'in hedefinin Girit'ten sonra Türkiye olmayacağı noktasında ittifak ettikleri görülmüştür. Almanya'nın Rusya'ya saldırısı neredeyse bütün dünya kamuoyunun 1941 yılı içinde beklemediği bir hadise iken elbette Türk basınında da bu ihtimalin gözetilmemesi doğal karşılanmalıdır.

İstisnasız incelenen bütün gazeteler, savaşa dair haberleri fotoğraf ve haritalarla zenginleştirmiştir. Metinde gazetelerin ne zaman ve hangi bölgenin haritalarını kullandığı sorusuna yanıt teşkil edecek bilgiler verilmiştir. Belirtilmeyen herhangi bir harita mevcut değildir. Bu da şu anlama gelmektedir ki, bütün gazeteler Ege adaları haritalarına yer vermemiş, ancak hepsi Girit adası haritalarına yer vermiştir. Ege adalarına yönelik alakanın noksan kaldığı bir başka husus, harita meselesi olarak tespit edilmiştir.

Gazetelerin birbirlerinden ayrıldığı bir başka nokta siyasi ve özel isimlerin yazılış şeklidir. Örneğin bazı gazetelerde İngiliz General Freiberg, Freyberh olarak yazılmış, bazı gazetelerde Yunan hükümetinden Elen şeklinde bahsedilmiştir. Girit'teki limanların yazımında da bu farklılıklar görülmüştür. Sadece birkaç haber dışında İkinci Dünya Savaşı sırasında Türk basınının haber kaynakları malum olduğu üzere dış ajanslardan, taraf devletlerin resmi tebliğlerinden ve bilhassa Müttefiklerin radyo haberlerinin tercümelerinden oluşmaktaydı. İncelenen süre içerisinde de en çok, Londra ile Kahire merkezli haber kaynaklarına atıfta yapıldığı görülmüştür. Bu dış haber kaynaklarından sıkça nakil yapılırken günlük bilgilerin değişmesi veya taraflardan derlenen haberlerdeki abartılı galibiyet haberlerinin doğruyu yansıtmaması, muhtemelen günlük okuyucunun dikkatini çekmiştir. Ancak belli bir zaman diliminin geride bırakıldığı ve konunun tarihe intikal ettiği evrede olduğundan metin içerisinde bu abartıların nakli ya da tenkidi ile meşgul olunmamıştır.

İfade olduğu gibi Türk basını, Ege adalarının Almanlar tarafından işgali sırasında savaşın hemen yanı başında cereyan etmesini kapalı bir üslupla değerlendirmiştir. Savaşın

¹⁰⁸ *Yeni Sabah*, 31 Mayıs 1941, s. 1.; *Yeni Sabah*, 2 Haziran 1941, s. 1.

bütün cephelerine ön bakışlar sunarken Girit'in işgali öncesinde adalara yönelik haberlerin yoğunluğu düşük seyredilmiştir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Caplan, Jane, *Hitler Almanyası 1933-1945*, çev. İdem Erman, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2012.
- Deringil, Selim, *Denge Oyunu*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2007.
- Ekincikli, Mustafa, *İnönü-Bayar Dönemleri Türk Dış Siyaseti*, Berikan Yayınevi, Ankara 2002.
- Fullbrook, Mary, *Almanya'nın Kısa Tarihi*, çev. Sabri Gürses, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2011.
- Gürün, Kâmuran, *Savaşın Dünya ve Türkiye: 3 Savaş 1939 – 1945*, Tekin Yayınevi, İstanbul 2000.
- Hart, Liddell, *II. Dünya Savaşı Tarihi*, c.I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2003.
- Hayta, Necdet, *1911'den Günümüzde Ege Adaları Sorunu*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2015.
- İnuğur, M.Nuri, *Türk Basın Tarihi*, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul 1992.
- Kershaw, Ian, *Hitler Nemesis (1936-1945)*, İthaki Yayınları, İstanbul 2009.
- Kılıç, Sezen, *Hitler'in Gizli Dosyalarında Türkiye*, İlgı Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2012.
- Kılıç, Sezen, *Türk Basını'nda Hitler Almanyası (1933-1945)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2010.
- Mazower, Mark, *Karanlık Kıta*, çev. Mehmet Moralı, Alfa Yayın, İstanbul 2015.
- Öndeş, Osman, *2. Dünya Savaşı (1939-1945)*, Altındağ Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1980.
- Öz, Baki, *Bıçağın Sirtında Siyaset*, Can Yayınları, İstanbul 1996.
- Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim, *İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si*, c.I, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.
- Tuncer, Hüner, *İsmet İnönü'nün Dış Politikası (1938-1950)*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2012.
- Turan, Şerafettin, *Türk Devrim Tarihi*, c.IV/I, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999.

Makaleler

- Erdal, İbrahim, 'Muhafif Tan ve Vatan Gazetelerine Göre Savaş Döneminde (1940-1945) İktisadi Uygulamalar', *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.6, S.12, ss.1-16.
- Hayta, Necdet, 'İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Ege Adaları Sorunu', *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XII/ S. 36, ss.817-847.
- Özçelik, Mücahit, 'İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Politikası', *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 29, ss.253-269.
- Yavuz, Uğur Günay, 'II. Dünya Savaşı'nın Cumhuriyet ve Tan Gazetelerinde Temsili', *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, C.3, S.11, ss.1-31.

Gazeteler

Akşam Gazetesi: Akşam, 6 Nisan 1941.; Akşam, 23 Nisan 1941.; Akşam, 24 Nisan 1941.; Akşam, 25 Nisan 1941.; Akşam, 26 Nisan 1941.; Akşam, 27 Nisan 1941.; Akşam, 28 Nisan 1941.; Akşam, 30 Nisan 1941.; Akşam, 4 Mayıs 1941.; Akşam, 7 Mayıs 1941.; Akşam, 20 Mayıs 1941.; Akşam, 21 Mayıs 1941.; Akşam, 22 Mayıs 1941.; Akşam, 23 Mayıs 1941.; Akşam, 24 Mayıs 1941.; Akşam, 25 Mayıs 1941.; Akşam, 26 Mayıs 1941.; Akşam, 27 Mayıs 1941.; Akşam, 28 Mayıs 1941.; Akşam, 29 Mayıs 1941.; Akşam, 30 Mayıs 1941.

Cumhuriyet Gazetesi: Cumhuriyet, 7 Nisan 1941.; Cumhuriyet, 20 Nisan 1941.; Cumhuriyet, 26 Nisan 1941.; Cumhuriyet, 27 Nisan 1941.; Cumhuriyet, 29 Nisan 1941.; Cumhuriyet, 4 Mayıs 1941.; Cumhuriyet, 6 Mayıs 1941.; Cumhuriyet, 21 Mayıs 1941.; Cumhuriyet, 22 Mayıs 1941.; Cumhuriyet, 23 Mayıs 1941.; Cumhuriyet, 26 Mayıs 1941.; Cumhuriyet, 27 Mayıs 1941.; Cumhuriyet, 28 Mayıs 1941.; Cumhuriyet, 28 Mayıs 1941.; Cumhuriyet, 2 Haziran 1941.

Son Telgraf Gazetesi: Son Telgraf, 29 Nisan 1941.; Son Telgraf, 5 Mayıs 1941.; Son Telgraf, 6 Mayıs 1941.; Son Telgraf, 18 Mayıs 1941.; Son Telgraf, 21 Mayıs 1941.; Son Telgraf, 22 Mayıs 1941.; Son Telgraf, 24 Mayıs 1941.; Son Telgraf, 25 Mayıs 1941.; Son Telgraf, 26 Mayıs 1941.; Son Telgraf, 27 Mayıs 1941.; Son Telgraf, 30 Mayıs 1941.; Son Telgraf, 31 Mayıs 1941.; Son Telgraf, 1 Haziran 1941.; Son Telgraf, 3 Haziran 1941.

Tasviri Efkâr Gazetesi: Tasviri Efkâr, 7 Nisan 1941.; Tasviri Efkâr, 19 Nisan 1941.; Tasviri Efkâr, 26 Nisan 1941.; Tasviri Efkâr, 27 Nisan 1941.; Tasviri Efkâr, 29 Nisan 1941.; Tasviri Efkâr, 6 Mayıs 1941.; Tasviri Efkâr, 8 Mayıs 1941.; Tasviri Efkâr, 21 Mayıs 1941.; Tasviri Efkâr, 22 Mayıs 1941.; Tasviri Efkâr, 23 Mayıs 1941.; Tasviri Efkâr, 24 Mayıs 1941.; Tasviri Efkâr, 25 Mayıs 1941.; Tasviri Efkâr, 27 Mayıs 1941.; Tasviri Efkâr, 28 Mayıs 1941.; Tasviri Efkâr, 29 Mayıs 1941.; Tasviri Efkâr, 30 Mayıs 1941.; Tasviri Efkâr, 31 Mayıs 1941.; Tasviri Efkâr, 2 Haziran 1941.

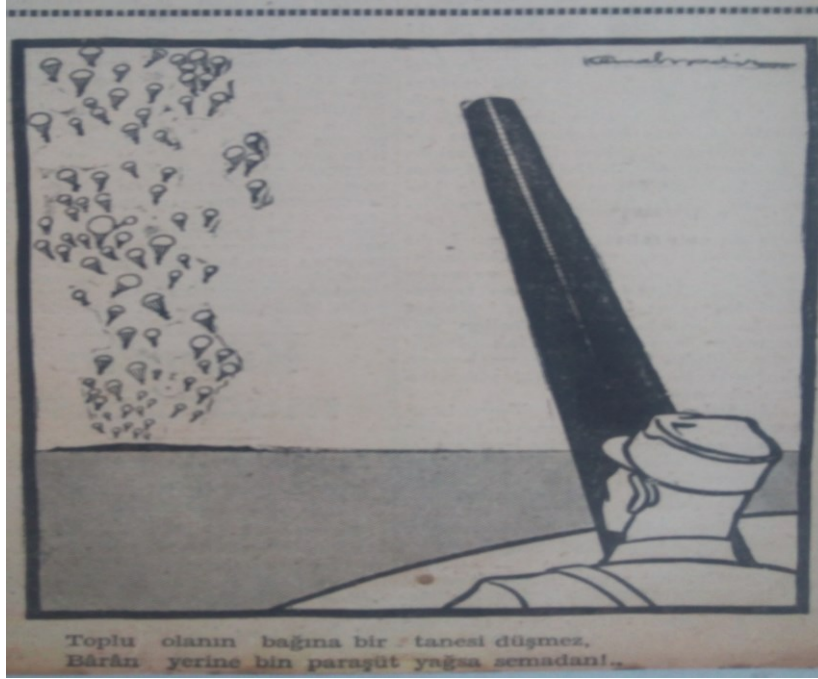
Ulus Gazetesi: Ulus, 7 Nisan 1941.; Ulus, 21 Mayıs 1941.; Ulus, 22 Mayıs 1941.; Ulus, 23 Mayıs 1941.; Ulus, 3 Haziran 1941.

Vatan Gazetesi: Vatan, 26 Nisan 1941.; Vatan, 27 Nisan 1941.; Vatan, 6 Mayıs 1941.; Vatan, 7 Mayıs 1941.; Vatan, 21 Mayıs 1941.; Vatan, 22 Mayıs 1941.; Vatan, 23 Mayıs 1941.; Vatan, 24 Mayıs 1941.; Vatan, 26 Mayıs 1941.; Vatan, 27 Mayıs 1941.; Vatan, 28 Mayıs 1941.; Vatan, 29 Mayıs 1941.; Vatan, 2 Haziran 1941.

Yeni Sabah Gazetesi: Yeni Sabah, 7 Nisan 1941.; Yeni Sabah, 25 Nisan 1941.; Yeni Sabah, 26 Nisan 1941.; Yeni Sabah, 27 Nisan 1941.; Yeni Sabah, 21 Mayıs 1941.; Yeni Sabah, 22 Mayıs 1941.; Yeni Sabah, 23 Mayıs 1941.; Yeni Sabah, 24 Mayıs 1941.; Yeni Sabah, 25 Mayıs 1941.; Yeni Sabah, 27 Mayıs 1941.; Yeni Sabah, 28 Mayıs 1941.; Yeni Sabah, 29 Mayıs 1941.; Yeni Sabah, 31 Mayıs 1941.; Yeni Sabah, 2 Haziran 1941.

Ekler – Alfabetik sırayla incelenen gazetelerden örnek nüshalar.

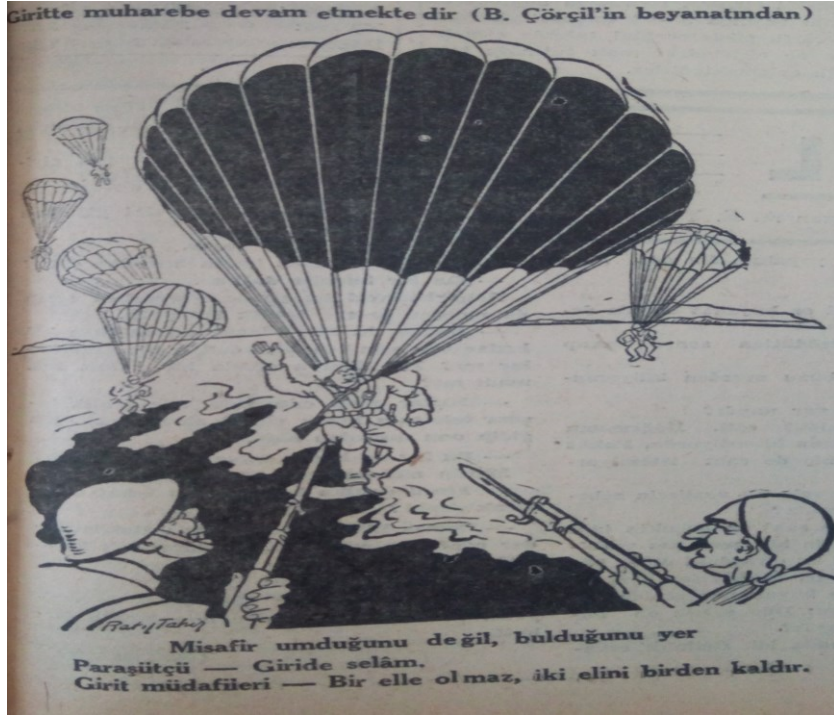
Ek 1: 24 Mayıs 1941 tarihli 8113 sayılı Akşam Gazetesi'nde yer alan karikatür

Ek 2: 24 Mayıs 1941 tarihli 6031 sayılı Cumhuriyet Gazetesi ilk sayfası

Ek 3: 28 Mayıs 1941 tarihli 275 sayılı Vatan Gazetesi'nde yayınlanan karikatür

Ek 4: 27 Nisan 1941 tarihli 4693 – 337 sayılı Tasviri Efkar Gazetesi'nde yayınlanan Ege Denizinde işgal rotasını gösteren harita

MİDİLLİ
Almanların eline geçti

Yunan hükümeti adalarda mukavemet edecek

RADYO GAZETESİ

Londra radyosunun verdiği bir haberde, Ege denizinde bulunan Limni, Semendirek, Taşoz ve Midilli adalarının Alman kuvvetleri tarafından işgal edildiği bildirilmektedir.

Hitler, Yugoslavyada Maribor, «Yugoslavya» 28 (A.A.) — Hitler, bugün anısin Maribora gelmiştir.

Yunanistandaki harp Müttefik kuvvetler Termopilden itibaren adım adım mü-

(Devamı sahife 5, sütun 4. de)

Milli Şef
Çocuk Esirgeme Kurumunu takdir etti

Ankara, 26 (A.A.) — Milli Şef İsmet İnönü, çocuk haftası münasebetiyle, Çocuk Esirgeme Kurumu başkanı Dr. Fuat Umaya aşağıdaki telgrafı göndermiştir:

«Çocuk haftası münasebetiyle Kurumun haklarında izhar ettiğii necip duygulara teşekkürlerimi ve verimli çalışmalarından dolayı takullerini bildiririm.»

Başvekilin teşekkürü

Ankara, 26 (A.A.) — Başvekil Doktor Refik Saydam, Milli Hükümet bayramı ve çocuk haftası münasebetiyle yurdun her tarafından aldıkları tebrik telgraflarından dolayı teşekkürlerimin ve karşılıklı tebriklerinin ıblagma Anadolu ajansını tavsil etmişlerdir.

Hava harbi
Berlin, yine hücumu uğradı

Midilli : Mesaha 1750 Km2. Nüfusu 150 bin.
Limni : Mesaha 477 Km2. Nüfusu 27 bin.
Taşoz : Mesaha 393 Km2. Nüfusu 15 bin.
Semendirek : Mesaha 177 Km2. Nüfusu 4 bin.

Ek 5: 27 Nisan 1941 tarihli 1069 sayılı Yeni Sabah Gazetesi'nin ilk sayfasında yer alan Yunanistan'da ve Ege Adaları'nda Alman işgalini tasvir eden harita

Ek 6: 23 Mayıs 1941 Tarihli Ulus Gazetesi ilk sayfası

Ek 7: 31 Mayıs 1941 tarihli 1521 sayılı Son Telgraf gazetesi ilk sayfası

